Hind 55 kop.

Noore sotsialisti Jõulu-Album

1917

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Noore sotsialisti Jôulu-Album.

Internatsionale.

Nüüd üles, keda needus rõhub,
nälg, orjus ikkes hoiawad,
keeb mässul rind, ja wõitlus lõhub
me orjakütked, ahelad!
Me wägiwalla äwitame,
uus, parem ilm on meie püüd,
uus ilm, kus wõidul ülendame
neid, keda orjus rõhub nüüd.
Wiimse wõitluse maale
lahing otsustaw toob,
Internatsionale
meil uueks ilma loob.

Ei wabadust saa taewawäega,
ei anna tsaar, ei hiiglane,
waid oma wõimsa, julge käega
me wägiwalla wõidame.
Et ülekohut heita hauda
ja õigust wõita endile,
sest tõmba lõõtsa, tao rauda,
nii kaua kui raud tuline.
Wiimse wõitluse maale
lahing otsustaw toob,
Internatsionale
meil uueks ilma loob.

Ei õigust ilma walitseda
wõi olla söödikutesool,
waid meil, töörahwal, sest et teda
peab ülewal me töö ja hool.
Kui lõhub tasumiseäike
kõik ahned koerad laiali,
ei sellepärast kustu päike,
waid paistab nii kui ennegi.
Wiimse wõitluse maale
lahing otsustaw toob,
Internatsionale
meil uueks ilma loob.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Rahu ja rôômu pühad.

Jõulud on rahu ja rõõmu pühad.

Nõnda jutlustab papp meile iga jõulu aeg kantslist; nõnda õpetatakse meile koolis armsais usuõpetuse tundides, ja nõnda räägiwad wanemad kodus oma lastele.

Aga kas on jõulu pühad millalgi tõsised rahu ja rõõmu pühad olnud? Jialgi mitte! Lähme tagasi minewikku, tuhat üheksasada seitseteistkümmnet aastat; kuni selle sündimiseni, kelle mälestuseks neid pühi peame. Waewalt wõimalik, et wanemate süda rahul ja rõõmus oli, kui alles sündinud poja pidid lauta loomade sõime asendama. Nägi see mees oma elu sees millalgi rahu ja rõõmu? Sest tal ei olnud aset, kuhu okeks wõinud oma pea panna. Kes wiimase leiwa jagas näljastega: kes õpetas, et kõik inimesed wennad on, et kõik inimesed peawad ühesugused olema, kes ütles: „Sina ei pea mitte tapma“ ja „Ära pea mitte inimest wõeraks, et ta teisel maal elab ja teist keelt räägib kui sina.“ Kes julges näidata wereimejatele nende tegude peale ja ütles: „Ennem läheb kamel nõela silmast läbi kui teie-sugune taewariiki saab“. Aga juuda täissöönud kodanlus lasi teda ära tappa. Sest ikka enam ja enam rahwast hakkas tema õpetusi kuulamas käima. Nüüd hakkasid ta timukad neid õpetusi moonutatud kujul mõõga ja wägiwallaga rahwale püha risti-usu nime all kaela suruma, ehitasid toredaid templeid, et enestele sooje pesasi saada, wõtsid rahwa käest maa ja waranduse ära, neid ainult taewaga trööstides.

Nõnda on see kordunud kuni täna päewani. Tuhanded on tapetud, kes julgesid wägiwalla tegusid paljastada. Ja kuidas wõib siis weel rahust jutlustada. Kunagi ei ole näljasel tühi kõht nii walus, kui just jõulu ajal. Jõulu ajal annab puudus waestele ennast kõige kibedamine tunda. Weel enam! Isegi warguselle ja kuritöödele kihutab ta, et wähemalt jõulu aegki wõiks tema ja ta omaksed kõhud täis süüa. Ja jõulu aeg leiname oma surnud omaksid kõige kibedamine taga ja tunneme kaugel olejatest puudust. Ehk waatame jälle rikaste poole, säält ei leia ka meie jõulu rahu. Ehk küll neile puudus tundmata on, ja nad oma pühad schampanjeri klaaside juures wastu wõtawad, aga rahu neil siiski ei ole. Nende pea on alati mures, kudas jälle uusi tuhandeid oma miljonitele juure koguda. Kudas weel enam oma orjade seest wiimast jõudu wälja kurnata ja oma kasuks tööle sundida, kudas iga wabamat liikumist nende sees surmata. Iseäranis murelikud on neile tänawused pühad, ähwardab ju nende wõimule lõpp tulla; sest ärkanud on see tööliste masse, kes oma higi ja werega on neile terwed kulla mäed kokku kuhjanud. Ka papid ei wõi enam rahuliku südamega jõulu rahust jutlustada, ka nende jalge alune kõigub. Mäletan kui 1905. aastal wanemad mind enesega kiriku kaasa wõtsid, ja õpetaja pühas waimustuses pajatas: „Waadake, Jumal on imet teinud, ta on tulnud neid aitama, kes tema ära walitud. Ta tegi oma käewarre tugewaks ja heitis põrmusse waenlase pimeduse wäed, sest õiged ei wõinud ülekohtustega hukka saada.“ Rahwas kuulas ja kuulas, kui peale tüsekate sõimusõnade midagi muud ei tulnud, siis tuli rahwas kirikust wälja, kus ainult õpetaja, köster ja orelimängija jäid. Kodu tulles tulime mööda suitsewatest tuha hunikutest, kus eile weel talu oli olnud, kuid täna hommiku põletasid kasakad selle maha, peremees wiidi mõisa, kus sadawiiskümmend sai ja sealt linna saadeti. Omaksed nutsid, kuid mitte rõõmu pisaraid. Aga kirikus mängiti orelil:

Au olgu jumalale kõrges, rahu maa peal ja inimestel hea meel.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Tööliste teater.

Kulturi asutusena on teatri ülesanne elu eel käia, elule teenäitajaks olla. Iga kunstiharu mõjub elu peale, seda enese iludusе printsipide järele muutes, ümber luues, kuid kõige suuremal mõõdul teeb seda näitekunst. Rääkimata sellest välisest kulturlikkusest, millega pea iga näitleja silmatorkaw ja sellega juhataw on, on teatrid mis mitte omaaja nõuete juurde alla ei tule, waid omaaja ees sammuwad, suurt mõju keele kõlalise ühelaadilise wälja rääkimise, kirjandusliku maitse tõstmise ja paremate instinktide wäljaarenemise juures üheks pea tõukejõuks olnud. See kõik aga puudub meie näitelawadel nii hästi „Wanemuises“ kui ka „Estonias“. Esimeses ehk leiame küll arusaamist nendest ülesannetest, Estonia aga ei ole ühegi printsipini jõudnud, waid kõik on kas kõige segasem kirju, wõi paremal korral schabloniline, mille juures wiletsad eeskirjad weel suuremat segadust sünnitawad, kui see näitlejate eneste kobawa „waba“ loomise juures wõimalik oleks olnud.

Kõik see, mis need kaks näitekunsti esitajat meile selle ajani pakkuda on snutnud, ei ole meid sugugi rahuldanud. See „näitekunst“ mis meil praeguse ajani olemas oli, ei rahuldanud ühtegi teatri sõpra, isegi mitte kodanlaste leeristi. Alati leiame rahulolematust ka nende keskel, ehk nad küll muidu wõimalikult ühes sammuwad.

Kui omal ajal K. Menning Tartus „Wanemuise“ näitejuhiks oli, wõis märgata et ta õige sihi kätte on saanud, kuid kahjuks ei suutnud ta kaua seal püsida, waid oli sunnitud „politikalistel“ põhjustel sealt lahkuma. Kui teataw kildkond K. Menningu „Wanemuise“ direktoriks palkas, siis ainult selleks et ta (s. o. Menning) selle kildkonna tahtmisi täitma pidi. Et aga K. M. kui kunstnik tõsise kunsti poole tüüris, pidi ta sealt lahkuma. Jõukad, aga harimata majaperemehed ja kaupmehed ei wõinud seda sallida, et nende „armsast ajawiitest“ midagi tõsist püütakse wälja wormida.

Kahjuks kodumaalt eemal wiibides ei saanud ma küllalt kodumaa elu silmas pidada, kuid need katkendid, mis ma wäljamaal sain, andsiwad juba mõista, et meie teatri sõbrad näitekunstiga, — rahul on. Muidugi, niisuguseid teateid saades pidin mõtlema, et meil noor näitekunst juba küllalt tugewal jalal seisab, hoogu selleks andis weel see kui kuulsin, et Eestlased ise omal jõul paar kunsti templit üles on ehitanud („Estonia“ Tallinnas ja „Endla“ Pärnus). Kodumaale tulles pidin aga teisele arwamisele tulema. — Meil olid ainult hooned. — Seda mis siin „kunstina“ pakuti, wõis „balagani“ naljaga wõrrelda, kuna kunsti aset endiselt küsimise märk täitis.

Ei olnud meie kunsti templid weel ühtegi sammu tõsise näitekunsti etendamise poole astunud. Tallinna publikumil puudub weel täiesti arusaamine näitekunstist.

Ja seda kõike wõime kodanluse arwesse kirjutada, kes sihikindlalt näidendisi repertuari wõttis mis küll kassa seisukohalt waadates paremateest olid, kuid kirjandusliselt ja kunstiliselt ühtegi arwustust ei kanna.

„Estonia“ peale waadati kui lõbustuskoha, mitte aga kui teatri peale. Tihtigi pidin Estonia operette õhtutel kassa juures meie kodanlaste, majaomanikkude ja suurkaupmeeste kujusid uägema, kes omale „esimese klassi“ piletid nõudsid. Nende prouad ja preilikesed aga äratawad oma kahisewa siidiga nõudwamas waatlejas igasuguse wastikuse ja odawuse tunde. Siin need wahel hüüded, jutustamine iseteadwal kõrgil toonil ettekande ajal, selle lõppul aga waljud plaksutamised ja heakskiitwad hüüded kõige labasemate kohtade puhul. Wäärtuslisemate näidendite puhul haigutab aga „Estonias“ tühjus, siin ja seal istub mõni noor teaduse jünger — koolilaps — mäng ei lähe nii ladusasti, näitlejatel puudub nagu side publikumiga. Ka nendegi mõttes mõlgub wist: „Ah oleks parem operette!“

Ja peale niisugust pilti peame meie ikka weel „Estonia“ kui „kunstitempli“ pääle waatama. Kahjuks ei! Siin on meil kodanlaste balaganiga tegemist, kes ainult selleks oma tegewust jatkab et „rumalate tööliste“ käest nende raha oma tasku tõmmata ja et kodanlus uhke wõib olla — Meil on oma „klubi“! Mitte klassiteadlased töölised aga peawad nagu näha meeleheaga kodanlaste klubi kulusid oma õlgadel.

Ja kunstnikud?

Nagu juba eespool tähendasin, on teatril suur ülesanne ka keele paranduse kallal. Wõime meie aga nüüd „Estoniat“ sellest küljest kiita? Kahjuks mitte! Siin N. Pinna „peenikese“ eesti keele kõrwal kuuleme A. Trilljärwe küla, K. Jungholzi diktsioni seaduste järele puhastatud ja P. Pinna tallinlaste wigast keelt. See on samasugune keelte segu nagu ta repertuargi „Pöörased ööd“, „Puuwilla kuningad“ ja „Kosjasõidud“. Tahes ehk tahtmata peale niisuguse balaganilise nalja on su tuju kadunud, ust kogu näitekunsti kohta — et ta olemas on, ei oleks mõni hele pilt wõersil olles meelde jäänud.

Ei ole siis ime kui peale kõige nende „ettekannete üks ringkond töölisi sellega ei leppinud, neid

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

ei suutnud kunagi rahuldada see millega „Estonia“ selle ajani esines ja mis P. Pinna, Linnamägi ja Ko. arwates kunst pidi olema mida „rumalate töölistele“ wõis pakkuda.

Peale rewolutsioni, kui tööline enesest kõik kõidikud ja ahelad, mis teda selle ajani sidunud oli, ära heitis, ennast politikaliselt enam=wähem organiseerinud oli, tõusis tal ka janu waimlise hallika järele. Siin ja seal awaldati mõtteid, mõttedest kaswas tegu ja nüüd oleme meie nii kaugel, et meil ise oma teater on, kes oma juht nööri on walinud ainult wäärtuslisi näidendisi repertuari wõtta, sellega samm näitekunsti alal edasi astuda.

Kõige suurema kriisise aeg, kui wäline waenlane wäljast ähwardas, seesmine aga wabriku omanikkude näol tuhandeid töölisi uulitsale heitis, neid igale poole laiali külwates, et organiseeritud jõudu, kes siin õiget rada käima hakkas enam=wähem kahjutaks teha, nendelt nende leiwakanikad ära wõttes, kui kontrrewolutsion wõimu oma kätte püüdis kiskuda, awas „Tööliste teater“ omad uksed. Hiigla töö seisab temal ees. Esiteks: tõsise teatri publikumi kaswatamine, teiseks: näitekunsti etendamine.

Waewalt on aga sellest paar kuud mööda kui juba kodanlus ja wäikekodanlus wähemlaste leerist teda mudaga loopima hakkawad. Wähemlased, kes politikalisel kui ka waimlisel wäljal tööd põlgawad ja ainult kohtade soendajad on, ei wõi kudagi seda sallida et nende leiwaisade — kodanlaste kõdunema läinud alust püütakse ümber lükata, sest niisugusel juhtumisel oleks ka nende oma saatus otsas. Ja nüüd wõetakse kõik kõige mustemad abinõud tarwitusele, et aga töölisi endisesse olekusse tagasi suruda s. o. „Pöörast ööd“ jne. neile soowitades, sest see on ikka kunst, mis „Estoniast“ wälja hoowab.

Kahju, et wähemlaste leeris ühtegi inimest ei leidu, kes tõsiselt proletariadi huwide eest wõitlusesse astuks — waid kõik se wähemlaste talu ainult karjäri tegijatest koos seisad.

Ei saa meie ühe päewaga seda üles ehitada mis aastakümneid kodanlaste õõnestada on olnud. Wähemalt teame meie, et õige tee peal oleme.

Nüüd, kus klassiwahed õige terawaks on muutunud, peame meie „Tööliste teatri“ kui klassiteadliste tööliste asutuse peale waatama ja kõik oma jõu tema ümber koondama — sest on ta ju ainuke meie oma kulturi asutus, waba igast kodanluse surwest.

Mis aga „Tööliste=teatri“ nimesse puudub, siis näib jällegi wähemlaste keskel ise arwamine walitsewat, nad ei taha sellega leppida, et klassiteadlised töölised oma kulturi asutusele — „Tööliste=teater“ nimeks paniwad. Parem juba midagi muud, kuid sõna „tööline“ kiskuge maha, see on ja jääb wähemlastele kolliks mille eest eemale peab hoidma.

Carl Treufeldt.

ÜLESSE WENNAD!

Ülesse wennad! Ülesse!
Uinuwad, unest ärgake.
Edasi wennad! Teelt tulesse,
Rõhujate toorust eest tõugake.

Kaua nad hoidwad meid kütketes,
Surmale saadawad isad.
Wabadust nõuab hing tormates,
Kätte neil tasume, sõbrad!

Astu wälja, sa rõhutud rahwas!
Aeg ei anna wiiwita.
Igal pool seismas werejänuliste hulgad
Walmis meid tallama armuta.

Kadunud kaimud, kes puhkawad hauas
Õnnistust kaasa on saatnud meie tööl.
Nii ma hüüan ja kordan weel korraks
Tööle, tööle! sel koledal ööl.

Minutid, tunnid, öö läks mööda!
Rahwas oli astunud wõitlusesse.
Et nüüd elusse jäädawalt saada
Wabaduse krooni kord omale.

Tallinnas, 1917. Joh. Utter

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

NOORTELE.

Kes ei tunneks neid olusid, milledes meie, töötaw noorsugu, kaswanud oleme? — Ilma jäetud kõigest sellest, mis meil kui inimestel õigus saada oli, ilma jäetud kõigest sellest, mis elu eluks teeb, olime meie kui üle parda heidetud; — sel ajal, kui teadus hiiglasammudega edenes, ei saanud meie temast niigi palju osa, et korralikult lugema ja kirjutama õppida.

Mis oli meil sellest kasu, et kultura edenes; leiti mõni uus masin üles, siis teadsime meie, et see wabrikandile weel suurtemat kasu toob, ja meid weel hoolsamine tööle sunnib; ehitati mõni uus kunstitempel, siis teadsime et me raha puudusel sinna ikkagi minna ei saa, asutati uusi koolisi, siis teadsime et nende ukseid kinni on langenud; — kuna kodanluse noorsugu gümnasiumites ja ülikoolides õppis, ehk õigemine ütelda suuremalt osalt aega ja raha surnuks löi, siis pidime meie kümme kuni kaksteistkümmend tundi järgemööda tööpinkide taga töötama, olime sõna täies mõttes orjad.

Kui juhtuski waba aega olema, siis ei olnud muud kohta, selle mööbasaatmiseks kui uulits; teatris'e ei wõinud osalt piletite hinna, osalt ka sellepärast, et hariduse puudusel näitemängudest aru ei saanud, minna.

Uulits ei jätnud aga oma mõju awaldamata, ta neelas kõik, kes temalt lõbustust otsisid, ja aeg ajalt wajusid ütsikud, ja ka terwed hulgad põhja kihtidesse, kust nad ialgi enam ei tõusnud.

Kodanline ajakirjandus walas aga krokodilli pisaraid, et meie noorsugu hukka läheb, ja need, kelle healekandjaks ta oli, wõitlesid kõlbluse langemise wastu õige „radikalsete abinõudega warguste kõrwaldamiseks ehitati uusi wangimajasid juurde; „öölibliku" püeti uulitsalt kinni, ja asetati awalikkudesse majadesse, keegi ei tulnud aga selle peale, et uulitsa asemele on tarwis haridust pakkuda, et kuritööle ja trotuarile sagedaste kisendaw puudus ajab.

Nii oli lugu enne r.wolutsioni; aga tsaari walitsus langes, ja ühes teistega hakkas ennast ka töötaw noorsugu organiseerima; tekkisid mitmed klubid, ühendused j. t. s. s.

Oi, kudas nüüd kodanline ajakirjandus tui silmad tegi, ja mis ta weel seletas, noortel olla, kuulge ometi, noortel töölistel olla hariduft waja, tõepoolest, misfugune genialne leidus, aastasadanded on, seda sõna otsitud, ja nüüd on ta ometi kord leitud.

Jah, noortsugu ei pidada mitte politikaga ära kihwtitama, selle jaoks olla ta weel liiga wähe küps, teda pidada harima, s. t. maakeeli ära seletud, nad peawad weel paarsada piiblisalmi pähe õppima, kus igas ühes seisab: Iga hing heitku ennast ülemate alla, nad pidada weel kõik „isamaa" ja kodanluse suurte rahakottide ülendamise laulud nelja healega laulma õppima, pidada ka weel palju muud rämpsu õppima, mida elus kellegile tarwis ei lähe, muud ju meie kodanlus sõna „haridus" all ei mõista.

Noorsugu sammus aga oma rada, ta sai aru et tõepoolest on hariduft waja, aga mitte niisuguft nagu seda siiamaani selle sõna all on pakutud, sai aru et peab klassilist iseteadwust kaswatama, sai aru et tuleb kindlaste punase lipu taga astuda.

Nüüd jäeti peasilitamine kodanluse poolt järele, ja hakati noorte organisatsionisid sopaga pilduma, öeldi, et meie olewat lihtsalt rumalad lapsed, kes ninagi ei oska puhtaks pühkida.

Tõsi, kui meid wabrikusse tööle ja soldati sinelis „kallist kodumaad" kaitsma saadeti, siis ei küsinud ükski ajaleht et kuhu need rumalad lapsed lähewad, aga kui me wõitluse lipu üles tõstame, siis on kõik platsis.

Meie, noored, ei pea aga seda tähele panema, meie teame, et me lapsed ei ole, meie teame et me päralt on tulewik.

Edasi, siis nooruse wäed, kindlamine punase lipu alla, mitte ainult meil, waid igal töostuse maal sammuwad noorte organisatsionid wõitlewa proletariadi eesotsas, sünnitawad ta eelwäe, kust uued wabaduse wõitlejad tulewad.

Weebruari ja oktobri rewolutsionides murti tsaari ja kodanluse walitsus; Wenemaa rewolutsion on aga ainult eelmäng üleilmlise rewolutsionile, mis paratamata tuleb.

Selle läbiwiimine langeb aga just meie, noorte õladele; koguge siis kokku kõik kes te wabrikutes ja töökodades pinkide juures hallitate, koguge kokku ja teadke et meie ise loome endale tulewiku, teadke et tuli hõõgub tuha all, tarwis on ta ainult lõkkele puhuda, ja lõõb põlema üleilmline rewolutsion, ning selles lõõskawas tulekahjus häwitame ära kõik mis on hukatusele määratud, pühime minema kõik kroonitud ja kroonimata tirannid, tõstame kõrgele punase wõitluselipu ja laseme wõitluse hüüde kajada.

Elagu kolmas internatsional!

Elagu üleilmline rewolutsion!

Elagu rahwuswaheline noorsugu!

Anarhist.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

1917. a. Jõulud.

Jah, Jõulud, need on meie ülempreestri hällipäewa mälestuse pühad. Ja neid üliarmsaid, talwiseid pühasib on oodanud igal aastal alati suure igatsusega kõik inimesed oma noorest põlwest kuni wanaduse päewadeni, küll rikas kui ka waene. Ja neid kallid rõõmu pühasid oleme meie, rõhutud töörahwas, kolmel koledal sõjaaastal (1914., 1915. ja 1916. a.) kurwalt, leinaga pühitsenud. Selle peale waatamata, et meil tuba soojaks on köetud, kõht täis on söödetud, ning head kuuse lõhna toas on, mida metsast toodud noor kuusk endast wälja annab, soojus toas ja ise hiilgab ja särab küünlla tuledest, peale nende mõnususte kõrwal on kuulda weel rõemsaid jõulu laulusid, mida kogu perekond jõulu kuuse juures laulab. Kas wõib üks inimene rõemus olla nende kalli pühade aegaegi, siis kui tema teab, et wäljas lume tuisk möllab, waheset on jälle nii külm, et pakase käes ajateiwad pauguwad. Ja selle tuisu ja külma käes peawad miljonid meie endi ridadest, kapitalistide werejänu pärast, lahkunuid seltsimehi olema, kes nüüd sooja toa asemel lahtise taewa all peawad olema ja kelledel jõulupuu küünlade asemel tähed, kõ-gel taewa wõlwil hiilgawad ja särawad, ning armsaste kõlawate jõulu laulude asemel on kuulda ainult suurtüki mürinat, shrapnellide lõhkemist, püsside ja kuulipildujate raginat ja haawatud seltsimeeste hoigamist. Siis tuleb sul tahes ehk tahtmata ohkamine rinnust, ja paneb mõtlema: mis tarwis see nii peab olema, et meid, töölisi, igas riigis miljonite wiisi wastamisi kaewikutesse aetakse ühte-teist tapma?

Ja seda on meile kolme ja poole aastane tapmine näidanud, mida tema meile, waestele inimestele toob ehk annab. Tema ei too meile mitte kopka eestki head, waid wiib kogu riigi päew-päewalt näljale ja majanduslisele kokkulangemisele. Iga päew annab meile sajad ja tuhanded wigaseid inimesi juure ja on jätnud miljonid perekonnad ilma isata.

Kasu saawad sellest ainult need, kes paleedes, lossides ja suurtes, ilusates majades elawad ning töldades ja automobilides sõidawad. Ühe sõnaga ütelda, kõik need, kes tööd ei ole teinud ega tahagi seda teha ja kellel raha kokku woolab meid, meie wendi nöörides. Ka need, kes kuni 25. oktobri kuupäewa riigipöördeni karjusid, nii et suunurgad wahtus olid: „Sõda wõidurikka lõpuni". Need on need mehed, kes endid rahwawabaduse parteiks, radikal-sotsialistideks, töörakondlasteks, ühendusemeesteks, kes tont neid kõiki jõuab meelde tuletada missuguste maskede warjus need mehed on kaheksakuulise rewolutsioni ajal rahwast pimestand. Nendel olid siiamaale iga päew jõulud, kõige toredamas hiilguses, maitsewate roogadega ja wahuweinide pudelite taga ja kaardi laua oma aega surnuks löiwad.

Aga tänawused jõulud ei saa nende meestel rõemu päewadeks olema, sest 1917. aasta jõulud saawad meil rõhutud klassil esimest kord peale hirmsat kolme ja poole aastast werepulma jälle rahupühad olema, mis saab suureks pandiks olema, selle kohta, et oktobrikuu weneriigi pöörde aeg punase Petrogradi niisama ka teiste wenemaa linnade uulitsatel meie wendade weri ilma aegu ei woolanud ja niisutanud maad, sest et selle rewolutsioni aeg loodud töölisteklassi waljtsus on jõudnud nii kaugele keskriikide imperialistisid sundida, et nemad on waherahu ettepaneku wastu wõtnud ja sellele oma saadikute läbi alla kirjutanud Brest-Litowskis. Teiste sõnadega ütelda, et Baltimerest kuni Mustamèreni ja sealt weel edasi Kaukasia wäerinnal, on suurtükid, kuulipildujad ja püssid waikima pandud, nii et miljonitel inimestel ei ole tarwis enam ühteteist, kapitali kasude pärast tappa, waid wõiwad wennastada ja rahwuswahelist sidet kindlamaks luua. Aga kas kõik on rõemsad nende rahuliste jõulu pühade aeg? Wastus: Ja sajad miljonid rõhutuid on rõemsad, aga sajad tuhanded kodanlasi kiristawad wiha pärast hambaid ja loobiwad poriga neid, kes üleüldise rahwaste parema tulewiku heaks wõitlewad. Nemad ei ole mitte sellepärast wihased, et waherahu on tehtud ja sellega ühes ka päris rahu järgneb, waid kodanlus on sellepärast wihane, et rahu saab alamrahwa poolt tehtud ja see just nendele kardetaw ongi. Aga nüüd tekkib küsimus: kes on siis need rahu-apostlid, kes kaheksa kuud aega iga kõnetoolilt ja kirikualtarilt rahwale lubasid iga päew meie truude liitlastega seltsis ausat rahu teha, kui aga kuri waenlane murtud saab, ja keskriikide imperialistid lubasid oma alamatele sedasama?

Nüüd tekkib teine küsimus: Kes on siis see kuri waenlane, keda wõita tahetakse mõlemilt poolt, muidugi kodanlaste teada on kõikide sõdiwate riikide alamad, keda nad alalõpmata tapalawale wiiks, et aga oma wõimu kindlustada ja kulla jõed üle alama rahwa were jõgede jooksma panna, et oma taskuid saaks häbemata kombel täita.

Õiglane wastus mõlema küsimuste peale on ühine, mis järgmiselt kõlab: Kuri waenlane ei ole mitte need miljonid kes mõlemal pool kaewikutes on püssid käes, waid waenlased on need kaheksakuulised rahu-apostlid ja kõikide riikide kroonitud ja kroonimata timukad, see tähendab, keisritest, kuningatest ja kuld-pagunitega kindralitest ast-astmelt

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

madalamale kuni waga õpetaja mantliga lõppedes. Muidugi üksikuid erandisi on olemas õpetajate, niisama ka teiste ametnikude hulgas, kuid see on nii wäike protsent, et need kauwad oma ametiwendade hulka ära nii kui tilk wett merde.

Nii siis, armsad seltsimehed, ehk küll 1917. a. jõuludeks igal wäerinnal suurtükkisid waikima ei saa sundida, aga loodame, et lähemas tulewikus ka seal saawad nad waikima sunnitud. Aga see ei ole mitte rahwakomissaride walitsuse, ehk kodanluse poolt nimetatud Lenini ja Trotski walitsuse süü, waid see suur süü, et Prantsuse, Italia, Belgia ja Inglise wäerindadel weel edasi nende riikide alamate werd walatakse langeb Prantsuse, Inglise ja Ameerika kapitalistide selga, ehk nõudanimetatud meie trunde liitlaste peale, kes endi saadikuid waherahu läbirääkimistele Brest-Litowskisse ei saatnud.

See aeg on ligi, kus kõikidel wäerindadel suurtükid saawad waikima pandud, nii, et meie hüüdsõna on ja jäeb edasi:

„Elagu rahwaste rahu!

E. S—ch.

AATELE.

Tõeste — seal helkide pimestaw joon:
„Tulewik“ — aadete meri;
Paisub ja igatseb eluwee soon,
Wabadust ihkab mu weri!...
Igatsen pimedast walguse teed,
Otsin kus aset on wägede käed,
Loonud kes — aadete ilma.

Aatewool seisata! Awa mull' käed,
Anneta ilude teri! —
Lõkkele lööwad siis õõguwad söed,
Julgust saab rahutu weri!
Aade! sa tormad kui äikese leek!
Tagane surelik! Muidu ta tääk
Weristab tärkanud kuju!

Me ootame! seisame aate teel ees,
Kui ilmub — siis hirmume, kaome!
Mil' tuleb kord julge ja juhtija mees,
Kelle abil me wõidule läeme?
Seni — kaduge arglikud warjud kõik teelt,
Aate hiilgus, see pimestab, murrab te meelt;
Eest ära! ja kangelast leidke!

21 now. 1917 a.

Heikky Vanne.

UINU!

Õhtutuuled kohage
Männi latwus mühage!
Saatke uinwa koidikulle,
Lauluweergu silmadelle!

Laululugu helise,
Tundekannel kõlise!
Lenda kalli kamberisse —
Süüguta ta une sisse!

Uinu armsam! uinu sa!
Hiilgaw täht jäeb walwama!
Õhtutuul sind salaja
Minu poolt saab suudlema!

25 now. 1917 a.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Alutaguse Ants.

Päike oli silmapiiri taha kadunud ja kogu maad ümbritseb pimedus. Kõik on waikne, tasane, nagu oleks terwe loodus surnud. Ainult aeg=ajalt puhub tuul üle wäljade ja muutub metsa kohale jõudes ühiseks, kohawaks tuulehooks. Siis jällegi waikus, nagu enuegi. Loodus uinub . . .

Pühalik, unistama panew tunne asub rinda, kui sarnasel ajal wäljas, keset lumega kaetud wäljasi sammud. Mõtted lendawad, kaugele, ühe asja juurest teise juure. Ei kusagil pole peatamist. Ei ükski asi pole küllalt wääriline, küllalt hea selleks, et oma unistusi, oma õhulossisi sinna peale wõiks ehitada. Igalt poolt hirwitab wastu kokkulangemise häwitaw pale . . .

Ja nii lendawad mõtted, kaugele, üle metsade, puute latwade, üle merede ja mägede, otsides kohta kus peatada, kus õiglus ja wendlus asuks . . .

. . . . . .

Sarnasel mõtterikkal ööl sammus keegi hall, küürus wanamees, kepp käes, kott selgas, mööda otsatu pikka maanteed edasi. Mõlemil pool tee kõrwal oli ääretu laiad wäljad, walge lumewaibaga kaetud. Ei kusagilt polnud majaütikest ega aknast wilkuwat tulukest näha, kus peatada wõiks, et weidi puhata, soendada ja edasi reisimiseks jõudu koguda. Ei ühtegi elawat olewust kusagil, kõiki on uneingel oma hõlma wõtnud, kõik keda iseäralised wajadused ei sunni, puhkawad magusas unes . . .

Wanamees tõmbas palitut, mis kuni maani ulatas ja kogu ta küüru wajunud keha kattis, kõwemine ümber, et soojem oleks. Peas oli tal lappidega karwamüts, mille lepid alla olid tõmmatud. Mütsi alt paistsid walged=hallid juuksed wälja. Need paistsid tal küll õige pikad olema, sest müts oli juba ükskord sügaw, kuna juuksed weelgi selle alt wälja paistsid.

Kepiga tugewamine toetades ja seljasolewat kotti kehitades sammus ta edasi. Mitmesse kohta oli tuul lund hangesse ajanud ja nendes kohtades wajus wanake tihti õige sügawasse lume sisse. Kuid kõigesi hoolimata sammus wanamees ikka edasi, nagu oleks mingisugune nägemata wägi teda taga kihutanud. Ei kordagi waadanud ta kõrwale, waid ikka otse edasi. —

Tuul oli wahepeal waljamaks muutunud, keerutas lund maadmööda ringi ja paiskas siis rändajale otse wastu silmi. Kuid wanamees ei näinud sellest nagu wälja tegemagi. Üleüldse oli wanamehe ülespidamine õige iseäralik. Kogu tee pomises ta omaette mingisuguseid sõnu ja löi ägedalt kepiga wastu maad . . .

Seal korraga wilkus eemalt tuluke. Siis ikka selgemalt ja selgemalt ja warsti seisis wanamees teekõrwal olewa metsawahi majakese ees.

Musta karwaga, walge kurgualusega koer, kes ukse kõrwal putkas pikutas, urises tigedalt ja kui wanamees wiimaks üsna maja ligi jõudis, kargas wihase haukumisega tulejale wastu.

Majas oldi hilisesi ajast hoolimata siiski weel ülewal. Täna oli jõululaupäew ja metsawahile olid linnast wõerad pühadeks tulnud. Et aga rong hiljaks oli jäänud, siis tuli nii, et külalised mitte kaua enne wanameest metsawahile olid jõudnud. Ning lõbusalt juttu puhudes ja wastastiku uudiseid wahetades, polnud kellegil mõttesse tulnud magama heita.

Wanake peatas. Wäsimus oli temast wõitu saanud. Juhmilt haukuwa koera peale alla ja siis akna peale, millest tuli paistis ja mille tagant jutu kõmin kostis, waadates, seisis ta nagu marust purustatud puu ettepoole kõweras paigal, ainult pea liikus wahel weidi. Koer hakkas weel tigedamine haukuma — wanamehe muutmata olek äritas teda ikka rohkem ja rohkem.

Wiimaks ilmus ukse peale tüse maamehe kogu.

„Noh, mis seal lahti on?“ küsis see imestades ja silmi, mis walgest toast tulles pimedusega äraharjunud ei olnud, pärani ajades. „Pauki, mis sul seal õige on?“

See oli metsawaht. Koera wihase, järelejätmata haukumise pärast oli ta wälja tulnud, et järele waadata, mis asi koerale purelemiseks põhjust oli annud. Et aga küsimuse peale mingisugust wastust ei tulnud, kuna koer edasi haukus, siis astus metsawaht ligemale, et asja järele waadata.

„Noh, seal ju terwe inimene! Näe, Alutagune Ants, sina see oledki?! No kust sa siis nii hilja weel tuled?“ küsis metsawaht, kui ligidale jõudes wanamehe ära oli tunnud. Ja kohe muutus ta nägu tõsiseks, ning wanamehe käe alt kinni wõttes, talutas ta wanamehe tuppa.

Toas wõttis neid rida uudishimulikka silmi wastu. Lapsed, kes võrandal olewate õlgede peal pihertasid, taganesid hirmunult nurga poole; sest wanamehe wälimus oli tõeste metsik kole.

Metsawaht talutas ta ahju kõrwale pingi juure, asetas ta sinna peale istuma, ja töi siis wanamehele kausiga sooja suppi. Nemad ise olid söömise waewalt lõpetanud.

Wanamees waatas kartlikult ringi, siis supikausi peale, wõttis lusika ja hakkas sööma — sööma nii nagu inimene, kes aasta otsa toitu polnud saanud.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Linnalased, kelledel see etendus arusaamata oli, waatasid imestades. Metsawahi wennapoeg, noor, gümnasiumi õpilane, ei suutnud uudishimu taltsutada ja küsis asja kohta seletust.

„Oota weidi, kuni wanamehe köht täis on ja ta magama asetame, siis räägime köik. See on pikk," wastas metsawaht.

Perenaine oli wanamehele weel suppi toonud ja tegi nüüd talle tahakambri sooja aseme. Wanake oli ka selle kausi täie lõpetanud ja wahtis nüüd juhmilt tühja supikaussi. Arwates, et ehk weel tahab, tõstis perenaine weel, kuid wanamees tegi tõrjuwa liigutuse. Siis läks peremees, talutas ta tahakambri, et wanakest puhkama asetada. Märgu, lumiseid pealisriideid ärawõttes mahutas metsawaht wanamehe kuiwade ja puhtade linade wahele ning kattis soojalt kinni. Ja warsti andis tasane norskamine tunnistust, et ka wanamees une waldas wiibis.

Kogu selle aja sees, mil wanamees majasse astus ja magama heitis ei olnud ta sõnagi lausunud; waatas ainult wahete-wahel kartliku pilguga ringi, ning asus siis jällegi kaussi tühjendama.

Kui metsawaht ettetuppa, teiste sekka tagasi tuli, puistasid teised teda uudishimuliste küsimustega üle.

„See lugu algab juba ammust ajast peale, nii umbes aastat 12 tagasi," hakkas metsawaht piipu toppides, peale. „Siis kui mina alles noor poisike olin. Nagu teate, oli ka minu isa metsawaht, paruni sulane, nagu minagi. Tolle aegne parun aga oli hirmus kuri kuslik mees. Oma alamaid nuhtles ja kiusas ta taga, kui kuriwaim. Ütskord, nii nagu isa jutustas, ilusal päewal, kewadel, tulnud keegi noor, tugew mees mõisa ennast moonakaks palkama. Nooremehe tubli kogu meeldis parunile, lootis teine muidugi siit head töölooma saada, ja, ühesõnaga — parun wõttis ta endale moonakaks. Nooremehel oli ema, ja parun määras neile elukohaks weikese saunaütikese metsa ääres, mida Alutaguseks kutsuti. Noormees oli igatpidi tubli, hakkaja mees olnud, kes palju lugenud ja mitmetki asju teadis; sellepärast küsiti tema käest sagedaste ühte ja teist, ja igaühele teadis ta head nõu anda. Teda hakati saunaütikese järele Alutagune Ants, hüüdma ja igalpool oli ta lugupeetud mees.

Seal juhtunud nii, et moonakad streikima hakanud. Naabriwallas olla isegi mõis maha põletatud ja mõisaherra ära tapetud. Meeleolu muutus ärewaks. Kohalik mõisaherra oma wihase ja kiusaka olekuga alamate wastu, oli moonamehed juba ammu wihale ajanud, ja uüüd kus naabriwallast sarnased sõnumed jõudsid, hakkanud ka mehed siin käärima. Sõjalises meeleolus ilmunud nad mõisahoowi peale kokku. Mõisaherra kärkiw kogu ilmunud palkoni peale.

„Mis te lurjused siin wahite, äh! Kas te töö juure ei saa!" põrutanud ta wihaselt alla rahwa poole. „No mis te weel wahtima, nagu eeslite kari!" sõimanud parun edasi.

Mehed kohmetanud. Paruni ähwardaw kogu ja wihased sõnad ei kuulutanud head. Terwe oma eluaeg olid nad harjunud herrad, kui mõnda, kõrgemat olewust nägema, kelle käsu wastu tegemine köige suurem kuritegu on. Ja nüüd korraga, nad nõuawad herralt midagi. Süda hakkas meestel wärisema.

„Seltsimehed! Ärge hirmuge sugugi selle higi imeja sõnade pärast!" kõlas korraga tugew, kindel mehe hääl. Köik ajasid kaelad õieli — kes see ometi on, kes julgeb isegi herra wastu rääkida. Ja köikide köigesuuremaks imestuseks nägid nad, et õuet ümbritsewa aia otsa Alutagune Ants roninud oli ja sealt neid wägewaid sõnu pajatas.

„Seltsimehed!" köneles Ants edasi, „asume julgelt oma elu parandusels tööle. Seda kurnajat seal, palkonil, ei pruugi meil karta, sest meid on rohkem. Ta on juba küllalt meie werewaewa enda kasuks tarwitanud, küllalt oleme meie teda pidanud köige närusema tasu eest orjama. Meie majad kus me elame, on isegi sigadele küllalt halwad! Herra koeralgi on parem putka kui meil elumaja. Ja köigest hoolimata peame me siiski orjama, peame kõrwetawa päitse kiirte all teri kokku noppima, et aga see herra, kes mitte midagi ei tee, uhkesti elada ja köiki mõnususi maitsta wõiks. Kas on see õigus? Miks peame siis just meie orjama? Ka meile maitseks saksa praad wäga hästi ja oskaksime pehmete patjade keskel magada. Kuid meie seda ei saa. Meie küll orjame, näeme waewa, kuid see herrake kogu oma laiskworstide karjaga riisub meie werewaewaga teenitud saaki ära. Seltsimehed! Ma kutsun teid ülesse! Häwitame kurnajad! Maha parunid. Ka meie tahame inimestena elada!"

Ants peatas. Weidi aega peale kõne walitses waikus, nagu see ootamatuste puhul ikka sünnib. Siis aga pääses maru lahti.

„Hurra! hurra! Õigus, Ants! Maha parun, lähme teeme talle tupe pihta . . . küll sa . . ." sarnaseid hüüdeid kostis rahwa seast ja ähwardades tõusid rusikad ülesse balkoni poole püsti. Noh ja siis edasi läks nii, et moonamehed mõisa maha põletasid ja herrale ka mõne õige hea matsu andsid. Herral läks korda aga segaduse ajal, mis tulekahju sünnitas ära põgeneda.

Köige selle mässu juhiks oli Alutaguse Ants. Mehed jumaldasid teda nagu kangelast ja Ants teenis seda ka tõeste ära. Igal pool oli ta, igalpool ajas ta oma sütitawa kõnega köiki elama. Ja waesed töölised tundsid, et see köik oligi, mis Ants rääkis, iga sõnaga puudutas ta kohta, mis neil elus köige walusamana tundus.

Siis edasi. Lätsid mõned päewad, isegi nädalad mööda, ilma et midagi iseäralikku juhtunud oleks. Seal korraga, ühel õhtul, parajaste enne päikese loojaminemist, kuuldus hüüe:

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

„Kasakad tulewad!"

Ja iõeste tuli linnapoolt maanteed mööda kasakate salk siiapoole.

Mehed hirmusid. Endine sõjakas meeleolu muutus argtuseks. Nähes suurt kasakate salka läikiwate sõjariistadega ja nahksete kantsikutega hirmutas neid ära. Ei olnud ju neil peale kaigaste midagi, millega wastu oleks wõinud hakata. Ja, et oma elu päästa putkasid ühed metsa, teised rabasse, kus aga ennast warjata wõimalik oleks.

Kasakad tulid mõisa, piirasid kõik teomajad ümber ja ajasid inimesed seest wälja. Hirmunult tulid wanad tudikesed ja noored lapsed, kes ära põgeneda polnud suutnud, wälja.

Nähes, et mehed ära põgenenud on, kärkis kasakate ohwitser wihaselt ja saatis neid taga otsima. Ning warstigi toodi kasakate wahel moonakaid, kes hirmu pärast lõdisesid, peiduurkadest wälja.

Keset mõisa hoowi tehti plats, kasakad piirasid selle ringi, mehed tassiti kõik sinna ja siis algas kole etendus:

Keset seda platsi wisati moonamees maha ja metsiku wälimusega kasakas hakkas paari sõrme jämeduste keppidaga peksma. Jalge ja pea peal istusid kasakad, et ohwer kudagi eest ära põigata ei saa.

Kasakatega ühes oli ka mõisaherra tulnud. Ja tema näpunäidete järele mõisteti kohut. Keda ta rohkem agarama mehena tundis, mõistis rohkem, teistele wähem, igaüks sai aga oma jao.

Parun waatas ringi. Teiste moonakate seas ei leidnud ta Alutaguse Antsu, keda ta „kui suurt mässu kihutajat" kõige rohkem wihkas. Et Antsu siin aga nähtawaste polnud, siis saatis ta kohe kümme kasakat teda taga otsima.

Kasakad leidsid Antsu kodunt ülesse. Ta waene mees oli parajaste just praegu naabriwallast kodu jõudnud, ega teadnud sellepärast kasakatest midagi.

Nagu kass hiire kallale nii kargasid kasakad Antsu kallale; ja sidusid ta kinni ning tirisid kõigest wastupanemistest hoolimata ta petsuplatsi.

„Kakssada wiiskümmend," komandas parun kohe, kui Antsu pikali peksja ette wisati. „Andke hästi! Tugewasti! Nii — nii! Noh Ants, kudas mekkima, äh! Kas weel mässama hakkama, äh!" nii parastas parun kõrwal . . .

Wahetati peksjaid. Üks oli juba wäsinud, ei suutnud küllalt tugewasti lüüa, tarwis oli uut. Kakssada wiiskümmend oli wist juba ammu täis. Ei loetudki enam, waid pekseti — pekseti ilma lõputa. Werine, lahtine liha rippenes kontide külles, kogu selg oli hirmus, jälestaw juba waadates, mis siis weel tundes. Wahete wahel kasteti selga weel soolase weega üle, mis walu kõige kõrgema tipule pidi ajama. Kaid kõigest nendest piinamistest hoolimata, ei tulnud Antsu suust ühtegi kaebe häält, ühtegi oiget kuuldawale.

Näis, nagu ei suudaksti ta enam suud walu pärast lahti teha.

See aga wihastas parunit. Teiste karjumine ja oigamine kõdistas ta kätemaksmisehimu. See kangekaelne aga ei teinud häältki ja sellepärast ei lastnud herra lõpetada. Kui juba teine peksja wäsinud oli, heitis parun käega, peksmine jäeti seisu. Ants ei suutnud ennast aga paigastki liigutada; siis lükkasid kasakad ta hoolimata kõrwale ja järgmine wõeti käsile.

Puruks pekstud seljaga lamas Ants külma lume peal; ei lastud teda ära koristada. Üleüldse kõik, kes ise äraminna ei suutnud, neid teisa ärakoristada ka ei lastud, need pidid öösels jääma.

Peksmine lõppes — polnud kedagi enam, keda peksta. Isegi paar naisterahwast oli oma kaksküm-mendwiis saanud. Muist kasakaid jäeti wahti, et keegi nende ohwrid arakoristada ei saaks, muist läksid minema.

Kui hommikul walge tuli, olid kõik alles, ainult Ants puudus. Oli ta kudagi ise ära suutnud roomata, wõi oli keegi teda pimedas ööse ära wiinud, ei tea. Kuid igatahes wõib wiimast järeldada, sest ise ära roomamiseks oli ta liiast nõrk.

Noh mis siis siinse elu kohta öelda, siis läks nii, nagu ta igalpool. Kasakad panid kantsikuga igalpool jällegi parunite wõimu maksma ta endine orjus wältas edasi. Karistada saanud mehed muutusid arglikkudeks ja ebausklikkudeks selle wastu, et nad korra wast paremat põlwe saada wõiwad. Oli see ka ju loomulik, sest puudus neil inimene, kes oleks neid taga õhutanud, kes oleks neid juhtinud. Alutagune Ants oli aga nagu tina tuhka kadunud. Alles aasta kahe pärast, ilmus korraga Ants, ei tea kust wälja. Kohe wõtsid sandarmid ta kinni, kuid lasid ta mõneaegse kinnihoidmise järele lahti — sest, Alutagune Ants oli oma mõistuse kaotanud.

Kus ta kõige selle aja oli, millest elas ei tea keegi. Inimeste seltsi põlgab ta praegu, kaob wahel kauaks ajaks ära, ja ilmub harwa, külma ja nälja sunnil, inimeste sekka. Ka täna, nagu näha, ilmus ta ainult külma ja nälja pärast."

Metsawaht peatas, wõttis piibu, mis jutuga ära kustunud oli, pani põlema ja lisas:

„Parun aga on praegugi weel isand, olgugi, et nüüd keiser kukutatud on. Nüüd aga on mehel hoopis teistsugused jutud, ega tuleta kunagi oma endiseid aegu meelde; läheb weel aega, mil üksk-ord kõik töötawad kihid arusaamisele tulewad ja kurnajad endi õladelt kõrwaldawad."

Wahepeal oli aeg juba hommikuks kätte jõudma hakkanud. Isesuguses meeleolus heitsid kõik magama. Noor gümnasist aga mõtles:

„Las kaswan ma suureks, siis tahan ma neile näidata . . ."

Ja warstigi kostis norskamine, mis kinnitust andis, et majarahwas magab.

Wäljas aga oli ilm maruliseks muutunud, tuiskas ja tormas, nagu olekski ka looduse wäed nende parunite olemas olemise üle pahandanud . . .

Jaan Kotkas.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Waras.

Hommikul ülesse ärgates, leidis Jaan toa külma, ja ihu wäsinud kui läbipekſetud koeral olewat; ta katsus ennast waiba sisse mässida, et sooja saada, aga waip oli ka nii ajahambast ära näritud, et kuidas sa ennast küll temaga katta püüad, aga ikka jääb mõni koht wälja, katad selle kinni, paneb külm jällegi teiselt poolt tormijoosu toime; ja kaua sa nii ikka wõitled, alla pead ikkagi jääma.

Seda arwas ka Jaan, tõusis ülesse, pani riided selga ja läks wälja.

Pagana külm ilm juhtus aga enne jõuluid olema; siiamaani oli taewataat ilmaga niisama mänginud, kord wihma maha kallanud, kord jällegi natuke külma teinud, nüüd oli aga asi õige tõsise pöörde wõtnud; juba paar nädalat puhus wali põhjatuul, tõstis tänawatelt lund ülesse, keerutas ta kuni maja katusteni, ja laskis siis möödaminejatele otse pähe langeda, waheſt wirutas mõne hea kamala täie kellegile otse palitu krae wahele, ja kui muud mõistlikumat teha ei olnud, siis hulus wähemalt korstnasgi.

Õudsad on niisugusel ajal need inimesed, kes paksu kasuka selga wõiwad tõmmata, ja jalgu pehmetesse talwe kalossidesse peita; nende kallal ei aita kõik tuule ja külma wigurdused midagi; kelle rahaasjandus aga kõiki neid mõnususi ei luba, sel ei aita muu nõu, kui palitu krae ülesse kiskuda, käed tasku peita, ja pead õladesse tõmmates ette kujutada, et sa nüüd külma ja kõigi muu hädade eest täitsa kaitstud oled.

Jaan teadis seda abinõu paremine kui keegi teine, ja täitsa selle järele toimetades seadis ta sammud turu poole.

Worsti kauplustest mööda minnes, kus jõulu maiused nii kenaste rõngasse olid tõmmatud ja waateaknale wälja pandud, tuli talle alles meelde, et ta juba teist päewa söömata on; hommikul külmaga oli ta selle kogemata ära unustanud ja alles nüüd hakkas teda nälg kangeste piinama; peas keerlesid sadanded mõtted raswasteſt seakintsudest ja meelitawatest jõulu worstidest.

Kuigi midagi süüa saaks, worsti, liha, leiba, ükskõik mida, ainult midagi, mis isu ära ajab, kas wõi praetud kass, ka selle oleks nüüd Jaan tänuga wastu wõtnud.

Ja nagu kuste ilmusid Jaani silmade ette kõiksugu isnäratawad toidud; hapu kapsad sealihaga, raswane ane praad, praetud jõulu worstid, oi, oleks nüüd ükski neist maiustoitudest siin olnud.

Ta katsus wiimaks niisuguste asjade peale enam mõteldagi, waid hakkas selle üle pead murdma, miks mõnedel palitutel puuwilla woodrid ja kasukal kraed on, kuna teised ilma on, külma kardawad ometi kõik inimesed ühte moodi ja nagu õpetaja kirikus rääkinud, pidada ka kõikidel inimeste eludel ühesugune wäärtus olema.

Kui loll ma olen, tuli tal sealsamas jällegi meelde, eks need palitud maksa ka rohkem, neid ei saa kümne rublaga wanaasjade turult osta.

Kes wõib aga rohkem maksta? — See kel rohkem raha on, — kel on aga rohkem raha? — Nüüd aga ilmusid Jaani ette kaks seasilma, mis paksust lihawast näost wälja waatasid, ja kõrwus kõlas äritud, kuid wiisakas toon: „Olge head, täna saate lõpuarwe, meie teid enam ei tarwita.“

Wat tema wõib rohkem maksta, tema wõib karakul kraega palitu osta, tema elu hinnatakse kallimalt kui Jaani oma, tema on wabriku direktor, Jaan aga ainult lihttööline, kel mu id midagi ei ole kui kaks tugewat kätt, — oi, ja weel wäga tugewat kätt, nii tugewat, et nad kümme direktori herrat korraga puruks pigistaks, kui aga ainult kätte saaks.

Jaan pigistas taskus käed rusikasse, tundis aga, et need nagu rammestanud olid, et neis endine jõud puudus; jällegi tuli tal tühi kõht meelde.

Kuigi midagi süüa saaks, kas wõi tüki kuiwa leiba, üsna suure tüki leiba kohe; kui mõnus oleks hammustada; kooruke on natuke ära põlenud, sealt lähewad hambad kõbisedes läbi, siis tuleb pehme leib, mis isu äratawalt lõhnab.

Jaan pigistas õnne tundes silmad kinni...

Ja kui mõnus oleks weel suisu-siltusid kõrwa hammustada, wõi seasinki ehk jällegi worsti... Ta ohkas... Need olid ainult ettekujutused, unenäod, unenäod milledega ta terwe eluaja oli elanud.

Kas ta esimest korda mõtles, et kui hea oleks kõht kord täis süüa, ei, sellest on ta nii mitugi korda, sellest on ta terwe eluacg unistanud. — Mitte esimest korda ei juhtunud see, et ta ilma söömata oli, neid päewi oli lugemata palju, terwe tema elu oli kui üks ainus suur paast olnud, kus harwa mõni wõinädal juhtus olema...

Wäike niiske keldrikorter, isa käis wabrikus töö, ema uulitsaid pühkimas, suur perekond, need olid tegurid olnud, milledes ta oma lapsepõlwe mööda oli saatnud.

Niisuguste olude juures ei olnud mõtetki iga päew korralikult süüa saada, hea kui tüki kuiwanud leiba ja paar wesikardulit sai.

Jaan ei tahtnud sellest sugugi aru saada, miks inimene sagedaste tühja kõhtu peab kannatama, tema

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

arwamise järele oli see koguni loomuwastu; küll püüdsid wanemad nälgimise häid külgesid mitmet moodi seletada, Jaan oli aga ikkagi nii-sugune puupea, et aru ei saanud.

Kaheksa aastaselt hakkas ta tikuwabrikus tööl käima, kus terwe päewa ametis oli, ja kümme kopikat päewas sai.

Jaan oli kangeste wabadust armastaja poiss, kes palju paremats pidas uulitsaid mööda ümber jooksta kui töökojas wääwliga läbi imbunud õhus päew läbi kibedaste tööd teha. — Teisest küljest äratas töölkäimine temas jällegi uhkusetunnet, et tema nüüd niisamasugune tööline on kui isagi, et tema ka täis mees on, et ka temagi kahe nädala tagant terwe hõbe rubla kodu wõib tuua.

Tee wabrikusse wiis pargist läbi, kus puhtas riides lapsed iga päew oma hoidjatega palli mängisid.

Jaan ei saanud aru, miks tema räbalaid peab kandma ja tööl käima, kuna teised lapsed aega mänguplatsil mööda saadawad, wõiks ju tema niisama walged riided selga panna ja mängima minna.

Ta küsis isa käest selle asja kohta seletust; isa toetas aga küünarnukiga laua peale ja lausus: „Seda minagi mõtlen, miks sa mängima ei wõi minna.“

Aga kord oli Jaan ikkagi läinud, oli läinud keset ringi, ja küsinud, et kas tema mitte ei tohiks kaasa mängida.

Lapsed tegid tahmast poissi nähes kohkunud näod, enne aga, kui nad wastatagi jõudsid, tuli keegi patsu kõhuga isand, andis Jaanile ühe tulise mööda kõrwu ja karjus: „Käi minema poisi-jõmpsikas!“

Jaan ei saanud aru, miks temale kaasa mängida ei lubatud, millega tema halwem oli kui teised lapsed, waheset ehk sellepärast et tal walgeid riideid ei olnud; et aga löödud kõrw walu tegi, kaebas ta seda lugu isale; isa ütles: „kui sa ka näljas oled, siis warasta, röövi, aga ära mine nende juurde, ära palu nende käest armuandi, ära usu neid kui nad head näod teewad.“

Jaan ei mõistnud ka seekord mitte, miks „nende“ eest kõrwale peab hoidma, läks „neist“ aga iga päew nüüd ilma tagasi waatamata mööda.

Ka koolis hakkas Jaan käima, see oli kord, kui isa ühte wabrikusse hea koha oli saanud, kus wõrdlemisi kena raho sai.

Õppimine Jaanile just iseäraliselt ei meeldinud, ometi leidis ta selle mõnusama olewat kui tikuwabrikus käimine, aga tema kooli-põlw ei kestnud nelja kuudki. — Isa suri ära, kooliõpetaja arwas ka peale selle kui Jaan tema küsimuse peale: „Mis läheb inimesele peale igapäewase leiwa weel waja?“ wastas et hapukapsaid ja sealiha ka tarwis minna, et ega selle poisist ikka head nahka tule.

Ta läks tikuwabrikusse tagasi; nüüd tuli elu weel kibedam kui ennem oli olnud, igapäew tuli ületundisid teha, olid ju nemad emaga ainukesed perekonna toitjad.

Wiieteistkümne aastaselt läks Jaan raua wabrikusse lukusepa õpipoisiks, kolm aastat tuli õppida enne kui lukusepa tunnistused kätte sai.

Aga aastad läksid mööda, Jaanist sai lukusepp, koha peale said ka teised wennad ja õed; üks oli murdwarguse pärast prii leiwa peale pandud, teine teenis Amerikas laewa peal, kolmas pidas kusagil pimedamas linnajaos sala-wiinapoodi.

Ödedest oli wanem woorimehele abikaasaks saanud, nooremast ei olnud paar aastat midagi kuulda olnud, rahwas räägis, et ta pealinnas wäga kahtlast ametit pidawat.

Ema suri aastat kolm tagasi ära, tema matmiseks oli Jaan sunnitud ühe päewa wabrikust puuduma, mille eest direktori herra heaks arwas oma enese käega Jaani palgaraamatusse rubla trahwi kirjutada ja tähendada, et kui seda teinekord weel juhtub, siis ta oma palk wõiwat wõtta ja minna kuhu süda kutsub.

Jaan mõtles et küll on hea, kui inimesel üks ainus ema matta on.

Mõni nädal enne Jõuluid hakkasid töölised töökodades wähemates salkades millegi üle aru pidama, laotati mingisugusei raamatukesi laiali, kus nii-gusid sõnu sees oli, millest Jaan aru ei saanud; räägiti ka kõikide tööliste ühinemisest, millest ta niisama palju mõistis.

Ühel hommikul käis aga keegi seltsimees kõik töökojad enne töö algust läbi, ja teadustas igal pool: „Täna peale lõunat streik lahti!“ ja kui Jaan küsis et mikspärast, siis wastati et palga juurde nõudmise asjus.

Sellega oli ka tema wäga nõus, poes oli tal maksmata arwe juba kaunikese summani kerkinud, niisama oli ka üür kahe wiimase kuu eest maksmata.

Wabrik seisis paar nädalat, peeti iga päew koosolekuid, püüti igat moodi sõjakat meeleolu alles hoida; ühel hommikul oli aga wabriku wärawasse suur kuulutus ülesse pandud, et kui töölised kolme päewa jooksul tööle ei hakka, siis nad kõik lahti lastakse ja uued töölised palgatakse.

See tekitas suurt ärewust, suurem osa tormas kohe töökodadesse, järelejäänud ütlesid: „Mis meilgi siin teha on, lähme ka.“

Kontoris noomis direktor weel kõik üksikult läbi, seletades, et kõik kes streikima kihutawad Jumala ja keisri wastased olewat, ja kui nad ka maapealse karistuse eest kõrwale põikleward, siis saab peale surma nende piin ometi igawene olema;

Jaanil oli ometi julgust direktori herrale paar sõna wastu öelda, mis peale herra wäga ägedaks saades kätega wehkima hakkas ja Jaani tähenduse peale, et toas ei tarwitse tuulewesket teha rahuliku ja wiisaka tooniga wastas: „Teie wõite kontorist lõpuarwe kätte saada, meie teid enam ei tarwita.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Jaan sai lõpuarwe kätte, kust streigi eest kolm, ja direktori herrale jämeduste ütlemise eest üks rubla maha oli tõmmatud.

Peale selle katsus ta weel ühte wõi teise wabrikusse tööle hakata, aga streigi pärast lahti lastud töölise eest olid iga wabriku ukseid kinni.

Jaan tundis, et külm palitu krae wahelt sisse hakkas pugema; ta surus käed weel sügawamine taskutesse.

Nälg hakkas uneste pigistama. Kui korraga letilaualt tükk leiba kätte kahmata ja jooksu pista, mis siis?... Mis siis ikka on, jooksed kuhugile tühja uulitsasse seda mööda kodu ja hakkad rahuga sööma.

Sealsamas kerkis silmade ette jällegi teine pilt; tulewad linnawahid, wõtawad kinni, annawad paar head hoopi kuklasse ja tassiwad siis politseisse.

Politsei eest tundis aga Jaan lapsest saadik müstilist hirmu, näis kui oleks sõnas „politsei" kõik halbtus juba koos olnud.

Ja kuhu sa siis lähed, kummagil pool ääres käib „gorodowoi"; tuttawad tulewad wastu, waatawad, Jaan on kurjategija, küllap wist mõne panga tühjaks on teinud, ega muidu politseisse wiida.

Politseis istub aga muidugi pikkade wurrudega, tigeda näoga priistaw laua taha, waatab Jaani kõige pealt igast küljest, küsib mispärast kinni on wõetud, kirjutab midagi paberile, kärgatab paar korda kõue kombel ja laseb Jaani kartsasse wiia, seal aga on külm, niiske, seinapraod on lutikaid täis...

Aga wõi siis iga kord kinni wõetakse, pealegi kui turul nii wähe inimesi on kui praegu, ta on ka weel tugew jooksja, küll ta ära lippab.

Jaani otsus oli kindel, selle leiwa poole, mis nii hooletult leti äärele oli jätetud, wõtab ta ära, seda ta ei jäta.

Ta käis paar korda poe eest edasi tagasi läbi, tahtis juba wõtta, aga käsi just nagu kipitas; nüüd, nüüd ta wõtab, wat müüja naisterahwas pööras näo kõrwale ja otsis midagi tagaseinas asuwalt riiulilt, seda nähes kahmas Jaan kiireste leiwa poole ja pistis jooksu.

Kauba omanik, seda nähes, pistis aga karjuma kui orel: „Wõtke waras kinni, wõtke waras kinni!"

Jaan kuulis et tema järele jookstakse, seda tundes kiirustas ta weel enam jooksu, ja oleks peaaegu ühte põikuulitsasse jõudnud, kui mitte kojamees, kes uulitsat pühkis, luuda jalge ette ei oles pannud, mis läbi ta komistas ja uulitsele langes.

Lähemal silmapilgul olid mitmed käed temast kinni haaranud ja tõstsid püsti, leib wõeti käest ära, ja ümber olijad andsid mõned head hoobid selga.

„Maha niisugune suli tappa," andsid mõned head mehed nõu, ja kes teab, kuidas lugu lõppenud oleks, kui linnawahid kohale ei oleks jõudnud, Jaani rahwahulga käest wabastanud ja tee käiku lähema politsei jaoskonna poole alustanud.

Teisel hommikul luges direktori-herra peale kohwilauda „õnnetuste ja kuritööde" alt: „Turult wõeti keegi K. kinni, kes toiduainete kauplust tühjaks tahtis räöwida."

„On aga see nüüdse aja rahwas hukka läinud, hakkab wastu kallid pühi rööwima," tähendas direktori abikaasa. „Jah, eks ta ole," kinnitas direktori herra järele.

Anarhist.

Hädasotsialist.

Suured hinged, püüded kõrged,
Mõistus tark ja meeled wahwad.
Tegewus neil täiel rinnal,
Ülewenemaalsel pinnal.

Toetuseks neil rööwi luba,
Wangistuseks puuri tuba
Kõne kõla toob waimustust,
Lubadused — poolehoidmist.

Aated poolbonapartistilised,
Sõnad ülirewolutsionilised,
Teod on purukodanlised
Wabadusewõitleja — Hädasotsialist.

Tallinnas, 3. detsembril 1917.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Usuõpetuse tunnis.

See oli sel ajal, lui weel „õnnis“ tsaar „jumala armust“ meid patuseid nööris ja kooris. Siis olid ametnikud ja ametnikkudel weel ametnikud, ja iga sarnane ametnik paenutas oma selgrood ülemuse ees. Paenutasid inspektor direktori ees, kooliõpetaja inspektori ees, koojamees kooliõpetaja ja koolipoisid kojamehe ees (iseäranis aga kojamehe luua ees).

Ja miks siis ka mitte paenutada, mõtlesid paenutajad. Kui ametis kõrgemale jõuda tahad, siis suru pea õige alla, ja üksi edenemise tee ei ole eest kinni; siis meeldib inspektor direktorile, kooliõpetaja inspektorile, kojamees kooliõpetajale ja koolipoisid kojamehele. Ja kord ning rahu on kindlustatud.

Kuid leidus siiski eksemplärisi, kellede selg paenuda ei annud. Need olid sihukesed kangekaelsed olewused et pagan wõtku. Ja nendega oli alati kõige suurem häda. Need ajasid sagedaste kogu asja nii mokka, et saadaks kõik kus pipar.

* * *

Näimelinna linna kooli neljandas klassis oli parajaste usuõpetuse tund. Kõik läks nii, nagu loomulikult kõik tunnid lähewad. Popp, kes parajaste tundi andis, sõimas poissa kõige „mõnusamate“ sõnadega, kirus neid ja saatis sagedaste sinna, kus kurat suurte kateldega patuseid keeta.

Poisid kui olewused, kes oma saatusega rahul on sunnitud olema, kuulasid aralt kõiki seda „usuõpetust“ pealt, ega julenud piiksudagi. Ainult üks poiss, nimega Mats Mühakas, ei pidanud pühamehe õnnistusest suurt lugu, ega kartnud teda mitte põrmugi.

Loomulik siis oli ka, et jumalasulane teda ei sallinud ja igal parajal juhtumisel taga kiusas, nagu kurat Saatan, kellest pärast Paulus sai.

Kuid Mats polnud ka just loll poiss. Ta käis põhjusmõtte järele, et kui keegi sulle halba teeb, siis tasu kahekordselt kätte.

Ja kättetasumata ei jätnud Mats kordagi.

Kui juhus oli, siis määris ta kantsli, kus popp istus, tindiga ära, pani kriidi asemele puu pulga j. n. e.

Kord seadnud Mats kantsli alla isesugune wiguri, sidunud nööri külge ja wõtnud nööri otsa põrandat mööda enese pihku; kui siis popp tunniajal kantsli peale istunud, kuulnud ta enese all midagi kõbisewat. Et ta aga midagi paha aimata ei teadnud, siis ei pöörnud ta sellepeale suuremat tähelepanemist waid seletas ilmaloomist edasi. Parajaste aga, kui popp püha häälega pajatas:

„Aga kolmandamal päewal ütles Jumal . . .“ tõmmas Mats järsku ning kõwaste, nii et popp kohe lisas:

„Kes kuriwaim seal kõbistab?“

Terwe klass purskas naerma. Popp kohmetas weidi, arusaades, et lollust oli rääkinud; et aga asja seisukorda selgitada, waatas ta nüüd juba järele, mis seltsi elukad seal korda rikuwad.

Kummardades kantsli alla waadates, leidis ta sealt Mühaka kärategemise aparadi üles ja nööri-mööda edasi tulles ka aparadi omaniku.

Arusaades, mis asi ja kelle wigur see kõik oli, pani popp nii kärkima, et aiwa hale kuulata.

Ja müristamisele järgnesid wälgulöögid, ning wiguriwänt Mats saadeti tuliste kõrwadega nurka.

* * *

Täna aga oli koolis ärew päew. Direktor ise olr tulnud kooli rewideerima. Poppi süda kipitab sees — asjad on tõeste täbarad. Märkuste raamat kus õppimise eest pandud numbrid sees olid, oli peaaegu ainult ühtesi ja kahtesi täis.

Kui nüüd direktor seda „hiilgawat“ õpetuse tagajärgi näeb — Püha Johann — siis küll head loota ei ole!

Ja waene poppike, kudas ta küll wärises ja hirmu tundis.

„Kuule Mühakas,“ sõnab popp Matsi juure tulles õige meelitawalt, just nagu oleksid nad alati kõigeparemad sõprad ja igasugune wiha nende wahel tundmata, „kuule, ole hea poiss, mine passi peale mil direktor siia hakkab tulema, teadusta siis kohe mulle.“

Ja õnnistawalt Matsi pead silitades saadab popp ta uksest wälia.

„Oh,“ tõmbab popp kergendatult hinge, „nüüd teab wähemalt ette, kui direktor tuleb, teab alandlikult wastu wõtta.“

Waewalt kui Mats uksest wälja jõudis, nägi ta, kui direktor kolmanda klassi uksest wälja tuli. Kohe lipsas Mats klassi tagasi.

„Direktor tuli kolmanda klassi uksest wälja, tuleb wististe siia,“ teadustab Mats poppile.

Seal korraga käib poppil hea mõte peast läbi:

„Kunle Mühakas, mine too kummi.“

Mats läheb toob kummi, annab selle siis popi kätte, ja jääb waatama, mis edasi sünnib.

Popp, saades kummi, wõtab ruttu märkuste raamatu ja hakkab sealt 1 ja 2 maha nühkima. Kustutute asemele kirjutab igalepoole 4 ja 5.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Mats waatab, waatab ja muigab. Asi läheb huwitawaks. Kõik aasta jooksul saadud halwad numbrid kaowad poppi agara käe all, kui lumi kewadise päikse all ja neude asemele kerkiwad uued, armsad neljad ja wiied.

Siin tarwis tingimata abiks olla — sest saab Mats juba aru. Ja kärmesti ruttab ta lehtesi keerama ja paberi rullikesi puhuma, mis kustutamisega tekiwad.

Ise kibedaste ametis olles õpetab popp poissa: „Kui uks lahti läheb tõuske kohe püsti ja seiske niikaua, kui direktor teid jälle istuda käsib. Ja kui istute, siis waikselt, ilma kolinata ja kogu aeg, mil direktor siin wiibib, olge hästi wagusalt."

Peab ütlema, täna oli popp õige libe ja sula, just kui wõi pudru silmas. Igakordsed sõimu sõnad olid täna ei tea kuhu kadunud. Neude asemele olid ilmunud lahked ja meelitawad, nii et lust kuulda. Kui siis weel seda arwesse wõtta, et wastikud ühed ja kahed ühe käetõmbega ära kadusid ja neude asemele sihukesed ilusad kandilised neljad ja ümargused wiied ilmuwad, siis — peab ütlema, poisid olid ilma manitsustetagi küllalt head.

Waewalt kui popp sarnase unesteloomisega walmis oli saanud, awati uks, poisid just nagu takti kepi järele, kargasid püsti ja sisse astus — kojamees.

„Direktor tuleb pea siia," jutustab ta ukse juurest. Mitmeaastane praktika oli teda õpetanud, et ülemuse tulemist tingimata tarwiz kooliõpetajatele klassi teatada, selle eest oli nii mõnigi rublake pihku libisenud.

„Saadanas!" pomises popp habemesse. Ta oli juba selja küüru tõmmanud, arwates et direktor tuleb. „Hea küll!"

Kojamees ruttas wälja. Poistele oli sarnane narrimine lõbu sünnitanud, ja naerdes istusid nad jälle maha.

Seal aga awati uueste uks, seekord aga oli tuleja tõepoolest direktor. Popp ei jõudnud selga sirgeks ajadagi, muudkui tõmmas jälle küüru.

Direktor läks kohe poppi juure, teretas ja küsis kudas õppimine läheb.

„Õige hästi, teie hiilgus, õige hästi. Õpilased õpiwad kõik hästi ja heameelega. Üleüldse on see üks paremateest klassidest, kus ma tundi olen annud. Soowite wast ehk numbrid näha? Olge head!" ja popp ulatas direktorile märkuste raamatu.

„Küll on see aga wariseer!" mõtles Mats iseeneses. „No las' olla peale, ta oli täna õige mõnus mees kah, tegi numbrid kõik heaks."

Direktor waatab 4 ja 5 täidetud raamatud, küidab head õppimist, waatab kella ja ütleb:

„Noh, õppige siis hästi edasi, nii nagu siiamaale," jätab siis poppiga jumalaga, ja lahkub jällegi.

„Mühakas, mine waata kuhu direktor läheb, tule ütle kui ära sõidab," ütleb popp pärast äraminekut Matsile.

Mats läheb waatama. Waatab, direktor ronib woorimehe peale, jätab siis koolijuhatajaga jumalaga ja sõidab minema.

Mats säheb sellest kohe poppile teadustama.

Täna oli Matsil hea tuju. Direktor käis, ilma et oleks suuremat järele katsunudki, wanad halwad numrid muutusid headeks ja noh — mis wõib weel koolipoiss paremat nõudagi.

Kuid inimene mõtleb, Jumal juhib, öeldakse. Siin aga peab ütlema, et Mats mõtles, kuid popp juhtis.

Nii pea kui direktor lahkus, lahkus ka popi hea tuju. Kohe käratas ta kõwaste poiste peale, wõttis kummi ja — hakkas numbrid maha kustutama.

Poiste näod wenisid lopergusteks. Alles ikka oli kus wastikud 1 ja 2 kadusid, rõemustasid selle üle ja nüüd — ilmuwad nad wanasse kohta tagasi.

Ka Mats waatas ja sülgas.

„Na oleks ma seda teadnud," mõtles ta iseeneses, „ei oleks ma siis tale kummi toonudki. No oleks ma seda teadnud . . ."

Ja wihase pilguga õunistab ta poppi, kes Jumala sõna iga pühapäew pühas kojas terwele rahwale kuulutab.

„Oota, wanamees, küll weel õiendame. Mats ka juba järele ei jäta."

* * *

Ja niisugused on need mehed ja asutused, kus tulewik omale paremust peab õppima. Niisugused olid meie koolid siiamaale kus noorsugu tarkust käis õppimas. Jah, samasugused . . .

Jaan Kotkas.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Kodukäija.

Ma olin kunc—seitsme aastane posikene, kui kord ema, wanema õe, sulase ja teenija tüdruku seltsis Tiflisi reisisime. Meie asusime ühe wõerastemaja teisele korrale, millel balkon uuliisa poole wälja käis. Esimese öö saatsime wiletsaste pakkide ja tshumadanide wahel mööda.

Mina magasin õega ühes ja mäletan, kuidas mind hirmunud teenija jutt õega üles äratas.

— „Ah, preilikene, ei wõi silmagi kinni panna," rääkis teenija, — „balkonil käib keegi hirmus, sarwiline... Weel eila tõendasiwad teised maja elanikud, et ta öösel tingimata aknast sisse wahib... —"

— „Aga kus ta on? —" sosistas õde hirmunult.

— Oodake, kuulake? Tambib balkonil jalgadega... Kuulge, uueste sammud lähenewad... —"

— „Aga kust ta tuleb? Balkon on ju maast kõrgel. —"

— „Ai! —" karjatas õde ja langes padjatele, — „sarwed, sarwed."

Olgugi, et ma wäikene olin, tõstsin ka mina pea, kuid ehmatasin.

Ämaruses paistis selgeste kellegi hirmus nägu, sarwedega, ja waatas aknast sisse, nagu teada tahtes, mis toas tehtakse.

Ka ema ärkas üles ja ühes temaga äratati ka sulane. Leiti wõti ja mindi kõrwaltoast, kust ka uks balkoni peale käis, balkonile waatama, kuid leiti ta tühi olewat.

Aga mina ja õde nägime selgeste hirmust sarwedega kuju.

Öö saatsime uneta mööda. Hommikul hakkasime omale ettekujutama, mis see küll olla wõis. Sulane käis peremehe — ja alumisel korral elanikude juures, kes enne meie tubades elasiwad ja selle kodukäija pärast alla elama asusid.

Tema küsis neilt lähemaid teateid, kuid ei jõudnud mingisugusele otsusele. Peremees kinnitas, et see paljas ettekujutus olla. Teisi wabasid tubasid sel korral ei olnud ja meie pidime tahes ehk tahtmata siia edasi jääma, kuid wõtsime kõik ettewaatuse abinõud tarwitusele. Balkoni wõtme pani ema oma padja alla igaks juhtumiseks walmis. Waatasime õhtul balkoni läbi ja leidsime et sinna ühtegi treppi ega redelit ei ole, isegi mitte wihmawee torugi. Natukene aega istusime weel, siis kustutasime tuled ära ja heitsime magama.

Kuid öösel oli jällegi kobinat kuulda. Mina ärkasin esimeseks üles ja lõin silmad akna poole, kuid kukkusin karjatades tagasi. Kõik wärisesid hirmu pärast.

Balkonil käis jällegi sarwedega waim.

Ka sulane ärkas üles ja hüüdis hirmunult häälel:

— „Proua, andke ruttu wõtit."

Meie andsime temale wõtme ja ruttu keeras ta balkoni ukse lahti. Aga nii pea kui ta balkoni peale astus, hüppas üks must kogu, nagu tuul, tema pea kohal olewale katusele.

Järgmisel hommikul sai sulane teada, et see kodukäija keegi muu ei olnud, kui kõrwalt majast kits.

Balkoni kõrwal oli hunnik heinu, kuni katuseni, ja kits kargas heinu süües balkonile.

Nagu meie pärast kuulda saime, elanud meie tubades enne keegi üksik reisija, kes iga õhtul armastas theed juua ja meelitas kitse suhkru ja pränikutega, ka nüüdki tuli kits oma osa saama.

Danielewski järele M—m.

Toimetuse poolt.

Tulewiku kohus on praeguse ilmakorra ümberloomine. Ja noortele, kui tulewiku kandjatele, on ajalugu tähtsa osa määranud. Nad peawad praegust wõitlust edasi jätkama, kui wanad enam ei jõua — kuni sotsialse korrani. Ja sellepärast on iga noorte edu-ettewõte tähtis, seltskonna kohus on seda toetada. Meie, Tallinna, noored asutasid endile ühenduse, organiseerisid endid tema ümber, et wõitlust teadwuslikselt jatkata.

Nüüd, olgugi et olud wiletsad, on otsustanud nad Noorte ajakirja wäljaandma hakata. Pole ju Eestis ühtegi ajakirja, mis oma ülesannetele wastaks. Kuid igaüks teab, kui tähtis sarnane ettewõte on, ja sellepärast on seltskond kohustatud teda toetama. See ettewõte on tööliste oma, siin töötab wõrsuw proletariat; ja sellepärast pöörawad noored just töötawa kihtide poole. Sealt ootawad nad abi, neile pühendawad nad oma teenused. Kõik töötawa kihtide noored, toetage siis seda ettewõtet waimliselt kui ka aineliselt. Aidake kaasa, et noorte ajakiri „Noor Sotsialist" kaswaks suureks, saaks loetawaks igal pool. Tehke kihutustööd, et „Noor Sotsialist" ei punduks üheski töölise perekonnas. Noored! Teie poolt ootab seltskond tööd, tööd sarnast, mis ilmakorra sellest rämpsust wälja wiiks — sotsialsele korrale wastu.

Uuest aastast hakkab „Noor Sotsialist" ajakirjana nii sagedaste ilmuma kui olud lubawad.

Kõik kaastööd j. m. saadetagu Suure Karja uul. nr. 18, „S.-D. Noorte Ühenduse" kuukirja toimetusele Tallinnas.

Toimetus.

Wastutaw toimetaja Joh. Kull. Wäljaandja s.-d. „Noorte Ühenduse" wolinik E. Strauch.

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR

3-95-774

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR